

‘Boomhut-boeken’: gesubsidieerde vergissingen

Pleidooi voor het kwalitatief goede kinderboek

Het kinderboekenweekgeschenk van 2022

In 2022 vroeg de organisatie van de Kinderboekenweek voor het eerst een buitenlandse auteur om het Kinderboekenweekgeschenk te schrijven.

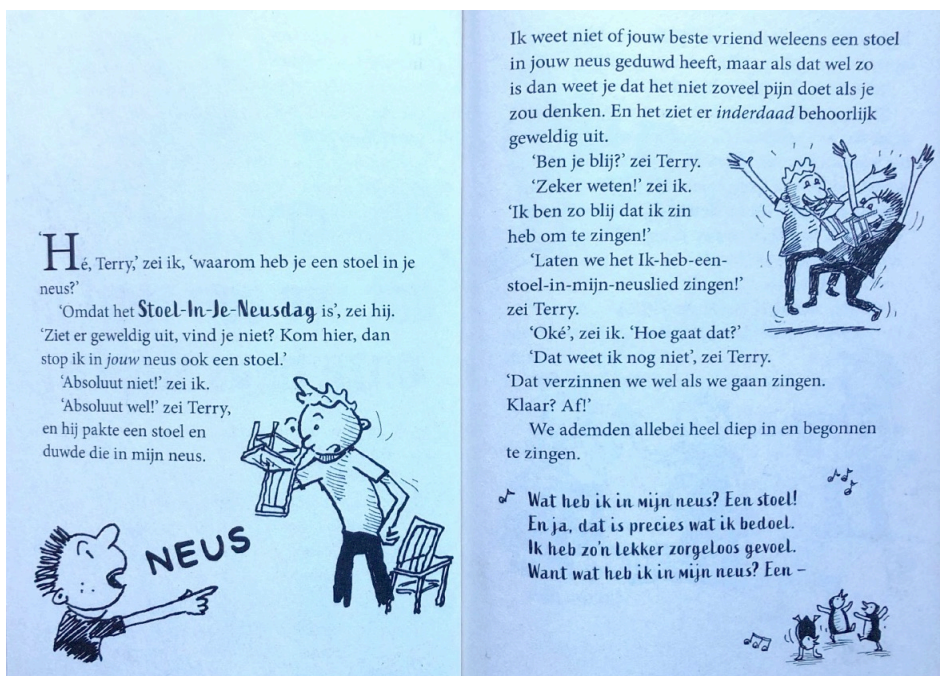
De Australische kinderboekenschrijver Andy Griffiths (61) was de gelukkige. Dat had natuurlijk alles te maken met de enorme populariteit van zijn serie over ‘De Waanzinnige Boomhut’.

In 2011 verscheen het eerste boek: *De waanzinnige boomhut van 13 verdiepingen*. En op dit moment is de serie al uitgebreid tot 12 boeken – waarbij het aantal verdiepingen van de boomhut al is toegenomen tot $12 \times 13 = 156$ – terwijl er alleen al in Nederland ruim een miljoen exemplaren zijn verkocht.

De organisatie van de boekenweek wist dus al bij voorbaat dat een Boomhut-boek als geschenk garant zou staan voor heel wat bezoeken aan de boekhandel.

In dit artikel stel ik mijzelf – en u – de vraag of we met die aantallen bezoeken aan de boekhandel wel blij moeten zijn?

Daarom heb ik voor diegenen die niet bekend zijn met de Boomhut-serie, hieronder een fragment uit het boekenweekgeschenk opgenomen. Dan heeft u alvast de gelegenheid om zelf een oordeel te vormen over de (literaire) kwaliteit ervan.

Persoonlijk denk ik dat dit boek de taalvaardigheid van onze kinderen niet (althans niet in de juiste richting) zal verhogen.

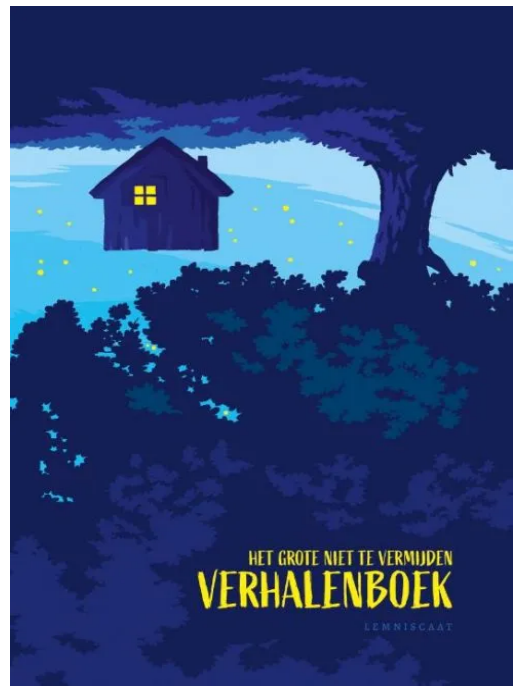
De uitgeverij Lemniscaat – waar veel goede kinderboekenschrijvers thuis zijn – voorzag dit al, en nodigde daarom haar auteurs uit om een lezenswaardig alternatief voor dit ‘geschenk’ te schrijven. En met succes!

Niet alleen heeft deze uitnodiging de discussie over ‘goede boeken’ gestimuleerd, maar het heeft ook geleid tot een prachtig product van Nederlandse bodem.

De omslag van het boek geeft al een hint in de richting van ‘de Boomhut’.

En de titel, *Het Grote Niet Te Vermijden Verhalenboek*, geeft ook duidelijk aan dat het boek ‘onvermijdelijk’ was als alternatief voor het boekenweekgeschenk.

Het boek bevat dan ook 345 bladzijden en 42 verhalen en gedichten, waarin kinderen echt alles van hun gading kunnen vinden. Maar het is vooral een boek waarin kinderen kennis maken met leerzame en fantasierijke teksten. Kortom, met teksten die de taalvaardigheid van kinderen naar een hoger niveau zullen tillen. Iets dat bij de ‘teksten’ in de Boomhut-serie betwijfeld mag worden.

‘Boomhut-boeken’: de graphic novels voor kinderen?

Gezegd moet worden dat de Boomhut-serie bij de kinderen juist razend populair is. En ook in de boekhandel, bij het onderwijs en bij het bibliotheekwezen loopt men er mee weg. Nog sterker: alle vergelijkbare series zijn enorme bestsellers. Het woord ‘Boomhut-boeken’ aan het begin van dit artikel staat dan ook bewust tussen aanhalingstekens. Er zijn namelijk heel veel series die qua inhoud, qua taal en qua populariteit gelijkwaardig zijn aan de echte ‘Boomhut-boeken’. Ik noem de acht belangrijkste.

Titel	Aantal delen	Auteur	Herkomst	Uitgeverij
Dagboek van een muts	26	Rachel R. Russell	Amerika	de Fontein
Het leven van een loser	24	Jeff Kinney	Amerika	de Fontein
Tom Groot	19	Liz Pichon	Engeland	Gottmer
Niek de Groot	15	Linclon Peirce	Amerika	de Fontein
Dog Man	12	Dav Pilkey	Amerika	Condor
Kapitein Onderbroek	9	Dav Pilkey	Amerika	de Fontein
Julius Zebra	8	Gary Northfield	Engeland	Luitingh-Sijth
Flip Fiasco	6	Stephan Pastis	Amerika	de Fontein

En daarbij is het niet toevallig dat deze ‘bestsellers’ zonder uitzondering uit het Engels vertaalde boeken zijn. (Over de nadelen daarvan zal ik het nu niet hebben.)

In ieder geval hebben deze 99 boeken gemeen dat ze enorm veel beeld en weinig tekst bevatten, waarbij de literaire kwaliteit van de tekst vaak te wensen overlaat. Toch worden dit soort boeken bij de promotiecampagnes meestal aangeduid met de fraaie term ‘graphic **novels**’. Met andere woorden...

Hoe zou je nog kritiek durven te hebben op deze overweldigende hoeveelheid van de meest fraaie romans?

Maar als je dat wel durft, en je wijst de pleitbezorgers van deze ‘graphic novels’ in het kader van de doelstelling ‘leesbevordering’ op het feit dat deze boeken eigenlijk niet het predicaat ‘leesboek’ mogen dragen, is het antwoord steevast:

‘dat deze boeken wel de groep niet-lezende kinderen over de streep trekt.’

Met andere woorden:

de populariteit van ‘Boomhut-boeken’ is een zegen in de strijd tegen de ontleding.

Mijns inziens is dat echter een misvatting.

De niet-lezer *kijkt* slechts in zo’n boek, maar zal later niet echt tot *lezen* komen.

Dat blijkt immers al jarenlang uit het gelijktijdig optreden van twee fenomenen:

- de sterke toename van de populariteit van ‘Boomhut-boeken’, en
- de sterke afname van de leesvaardigheid bij de jeugd.

Populariteit versus leesvaardigheid

Eigenlijk is het gelijktijdig optreden van bovenstaande fenomenen heel logisch.

Ik licht dat hieronder toe aan de hand van drie voorbeelden.

1. Boekwinkels lijken steeds meer op elkaar. Het zijn vaak grote winkels met rijen tafels die volgestouwd staan met stapels boeken, waarbij de bestsellers pontificaal in het zicht liggen. Maar zitplaatsen om te lezen en mogelijkheden om advies te krijgen, zijn er nauwelijks. Bijgevolg lopen de mensen langs de stapels boeken, worden daar niet veel wijzer van, en komen dan thuis met één of meer van de aangeprezen bestsellers. Het misschien wel veel betere alternatief krijgt geen kans. Kortom: een door de handel als bestseller gepresenteerd boek kan – ongeacht de inhoud – niet anders dan een ‘bestseller’ worden.
2. Ik heb eens gekeken naar de 34 bibliotheken die onder Biblionet Groningen vallen. Daarvan heb ik midden in het jaar 2022 geteld hoeveel boeken ze in de collectie hadden, en hoeveel van die boeken er wel of niet waren uitgeleend. Voor de duidelijkheid geef ik de cijfers van slechts drie boeken, namelijk:
 - van een bijzonder taalarme ‘bestseller’,
 - van een qua taal goed boek van een gerenommeerde kinderboekenschrijver, en
 - van een qua taal goed boek van een onbekende kinderboekenschrijver.

Titel en auteur	In collectie	Uitgeleend	Beschikbaar
De jongen, de mol, de vos en het paard (Charlie Mackesy)	51	20	31
De kleine kapitein (Paul Biegel)	18	8	10
Het land van Marloes en Pardoes (Wim van der Maaten)	4	4	0

Zoals u ziet, is het verschil naar twee kanten toe erg groot.

De kinderen zien de 'bestseller' overal en in groten getale liggen, terwijl het alternatief in veel mindere mate of in het geheel niet aanwezig is.

Dus ook in dit voorbeeld is er duidelijk sprake van een 'selffulfilling prophecy': het boek dat in de markt naar voren wordt geschoven, kan niet anders dan een 'bestseller' worden en blijven.

3. De collecties in de scholen behoren de kinderen aan te zetten tot het lezen van boeken die de leesvaardigheid zo veel mogelijk verhogen. In dat verband is het alarmerend te constateren dat ook bij de actie 'De Bibliotheek Op School' (DBOS) het 'bestsellersdenken' domineert. Veel schoolbibliotheken bevatten onevenredig veel 'Boomhut-boeken'. Dus ook daar krijgen de alternatieven weinig ruimte. Op mijn vraag aan de leiding van DBOS naar de gedachte achter hun collectie-adviserende beleid kreeg ik ook daar het inmiddels bekende antwoord: 'Met deze boeken proberen we kinderen die nooit lezen over de streep te trekken.' Maar nogmaals: deze gedachte heeft al jarenlang geen enkel resultaat opgeleverd. Integendeel!

Het 'bestsellersdenken' als boosdoener

Gezien bovenstaande voorbeelden is het mijn stellige overtuiging dat de oorzaak van de voortdurende afname van de taalvaardigheid bij kinderen gezocht moet worden in het feit dat onze cultuur gedomineerd wordt door de bestsellersfilosofie. In vijf stappen genoteerd:

- Eerst prijzen de media en de reclamewereld ons bepaalde zaken aan.
- Daardoor worden die zaken in groten getale aangeschaft, en worden dus 'populair'.
- En iets dat 'populair' is, moet wel 'goed' en 'leuk' zijn.
- Dus worden de alternatieven terzijde geschoven.
- En bij kinderboeken zijn dát nu juist de boeken die de taalvaardigheid verhogen.

Om dit systeem te doorbreken, zijn fundamentele veranderingen nodig in de manier waarop de boekhandel, de school en de bibliotheek het boekenaanbod samenstelt voor en aanprijst bij de lezer. Hieronder geef ik daarvoor enkele aanbevelingen.

Aanbevelingen voor boekhandels, scholen en bibliotheken

Het is niet onbegrijpelijk dat de boekhandel graag met ‘bestsellers’ werkt. Immers: het is al moeilijk genoeg om het hoofd boven water te houden, en die ‘bestsellers’ brengen tenminste geld in het laatje.

Maar vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid zou ook de boekhandel meer aandacht moeten/kunnen geven aan de diversiteit van het aanbod.

De grootste verandering moet echter plaatsvinden bij de scholen en de bibliotheken. Zij zijn immers gesubsidieerde instellingen met de wettelijke plicht zich maximaal in te zetten voor zaken als ‘preventie van laaggeletterdheid’ en ‘leesbevordering’. Het is dan ook een slechte zaak dat het ‘bestsellersdenken’ ook in deze kringen veel aanhang heeft; waarschijnlijk omdat de hele maatschappij nu eenmaal doordrenkt is van deze vorm van marktdenken.

Toch moeten de bibliotheken – veel meer dan nu – zorgen voor een divers aanbod van boeken, waarbij de nadruk hoort te liggen op boeken met kwaliteit. Dat kan door binnen de beschikbare budgetten minder ‘bestsellers’ en meer alternatieven in de collecties op te nemen.

Naar de scholen toe ligt er vooral een taak bij de leesconsulenten van DBOS. Deze consulenten moeten een meer sturende rol spelen bij de samenstelling van de collecties in de scholen, terwijl de scholen met dat aanbod moeten leren omgaan. En dat laatste is slechts mogelijk als de leerkrachten daarbij intensief begeleid worden. Niet ‘zo maar even’ naast het gebruikelijke werk (dat is al vaak genoeg het geval geweest), maar door het opzetten van een door de overheid ruim gefinancierd programma.

Dat alles: ter voorkoming van een verdere afname van de leesvaardigheid.

Wim van der Maaten

Persoonlijke gegevens

Na enige tijd Nederlandse taal- en letterkunde te hebben gestudeerd, ben ik overgeschakeld naar mijn tweede passie: de wiskunde. Na die studie ben ik het onderwijs ingerold, en was daar 40 jaar werkzaam als docent wiskunde havo/vwo. Maar daarnaast was ik voor de helft van de tijd gedetacheerd bij de Educatieve Uitgeverij Wolters-Noordhoff.

Bij Wolters-Noordhoff heb ik meegewerkt aan achtereenvolgens de methoden Sigma, Netwerk en Moderne Wiskunde, met als specialisatie het eindexamenvak wiskunde A (een soort toegepaste wiskunde).

Na mijn pensionering ben ik mij opnieuw gaan toeleveren op het Nederlands, met de nadruk op kinderboeken; vooral omdat ik mij ernstig zorgen maak over de almaar voortschrijdende afname van de leesvaardigheid onder de jeugd.

Dat alles heeft geleid tot het schrijven van een serie kinderboeken (de-Marloes-en-Pardoes-serie) en het oprichten van de uitgeverij Lectio Qualis.

Website: LectioQualis.nl

Ten slotte kan ik het niet laten ook mijn derde passie te vermelden: het orgel.

Immers, naast het schrijven en uitgeven van kinderboeken breng ik toch ook nog heel wat uurtjes achter de klavieren door.

